

Dikke (katten)maatjes, of toch niet...

Over het subtiële samenleven van katten

Het is voor katteneigenaren vaak lastig om te bepalen of katten die samen in een huis wonen 'vriendjes' zijn of dat ze elkaar gedogen. Veel eigenaren denken bijvoorbeeld dat hun katten goed met elkaar overweg kunnen omdat ze samen op schoot liggen of naast elkaar eten. Dit zijn echter geen goede criteria om te bepalen of katten daadwerkelijk bevriend zijn. In dit artikel gaan we in op de subtiële signalen die katten kunnen laten zien naar andere katten met wie ze samenleven. Signalen die erop kunnen wijzen dat katten echt bevriend zijn of elkaar gedogen.

Dierenarts Nienke Bijvoets (links) en Mona de Keizer (rechts) hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij Tinley Gedragstherapie voor Dieren en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten en ervaringen uit de praktijk.

Huiskatten hebben een solitair levende voorouder: wilde katten zijn geen groepsdieren. Solitaire, ofwel alleen levende diersoorten, vormen geen blijvende sociale relaties en brengen het grootste deel van hun leven alleen door. Door geurmarkeringen (met individuspecifieke afscheiding uit huidklieren, in urine of ontlasting) achter te laten, worden directe contactmomenten zoveel mogelijk beperkt en gecoördineerd. Toen mensen in nederzettingen gingen wonen ontstond een situatie waarin katten ook in groepen konden gaan leven. Dit had te maken met het voedselaanbod. Als katten in groepen leven dan is dit vaak rondom een plek waar voldoende voedsel en onderdak te vinden is, zoals bij een boerderij of in de stad. Als er onvoldoende voedsel is om met meerdere katten van te leven, vormen katten geen groepen. Evolutionair gezien vond deze verandering van de leefwijze van katten nog maar kortgeleden plaats en zonder menselijk ingrijpen lijken katten vaak solitair te leven. Opvallend is verder dat katten die in groepen leven ook een groot deel van hun tijd alleen doorbrengen.

In groepsverband

De meeste groepen (semi-)wilde katten bestaan uit verwante poezen, hun vrouwelijke nakomelingen en nog niet volwassen mannelijke nakomelingen. Katers en poezen die niet tot de eigen sociale groep behoren worden vaak weggejaagd uit het territorium. Naast een territorium dat tegen onbekende soortgenoten wordt verdedigd, hebben katten een leefgebied dat zij niet verdedigen. Dit is meestal groter dan het territorium en wordt gebruikt om te jagen en exploreren. De leefgebieden van katers overlappen elkaar niet zo veel, tenzij er heel veel katers zijn in een bepaald gebied. In het paarseizoen worden de leefgebieden van katers echter groter en is er ook meer overlap. Katers proberen dan zoveel mogelijk bij poezen in de buurt te komen om te paren. Als je dit vergelijkt met de situatie van onze huiskatten zijn er duidelijke verschillen. Groepen huiskatten kunnen bestaan uit een kleine (of soms grote) groep volwassen katers en poezen. Deze katten zijn meestal gecastreerd. Vaak zijn de katten geen familie van elkaar en ze hebben meestal ook

niet zelf gekozen om in hetzelfde huis te wonen. Bij huiskatten vallen leefgebied en territorium vaak samen. Katten wonen bij mensen in huis en hebben hierdoor niet veel mogelijkheden om op afstand te blijven van de andere katten die in datzelfde huis wonen.

Sociaal gedrag tussen katten

Katten die met kopjes of lichamen tegen elkaar wrijven en elkaar wassen vertonen sociaal gedrag naar elkaar. Ook samen slapen, met elkaar spelen en elkaar begroeten (neus-neus contact, elkaar benaderen met omhoog gehouden staart) is sociaal gedrag tussen katten. Deze gedragingen zorgen ervoor dat er een sociale relatie tussen de katten wordt gevormd en dat er een gemeenschappelijk geurprofiel binnen een kattengroep tot stand komt. Niet alle katten die in een huis wonen, maken deel uit van een sociale groep. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat in een huishouden met meerdere katten er slechts enkele katten sociaal gedrag naar elkaar vertonen of dat er meer dan één sociale groep is. Ook kan het zo zijn dat een kat niet tot een sociale groep behoort of dat hij juist tot meerdere sociale groepen behoort.

Signalen van spanning tussen katten

Soms is overduidelijk dat katten een probleem met elkaar hebben, zoals bij katten die openlijk agressie naar elkaar vertonen. De katten blazen of grommen, staren naar elkaar en er wordt regelmatig gevochten. Ook markeren met urine (vaak in sproeihouding) kan een uiting zijn van spanning in een groep of tussen bepaalde katten. Bij hevige agressie is het verstandig om de katten direct te scheiden en hulp in te roepen van een kattengedragdeskundige om de relatie tussen de katten te herstellen. Maar het is niet altijd zo duidelijk dat katten elkaars aanwezigheid niet op prijs stellen. Signalen van onderlinge spanning kunnen heel subtiel zijn. Om deze subtiele signalen bij de kat te herkennen, moet je goed opletten op het gedrag van de katten als ze bij elkaar in de buurt zijn. Wij komen in onze praktijk veel tegen dat eigenaren de relatie tussen hun katten verkeerd inschatten. Ze denken bijvoorbeeld dat hun katten

Bij de katten op het paarse bed zie je subtiele spanningssignalen: de kat op de voorgrond houdt zijn oortjes op de witte kat gericht. De aanraking met de achterpoot door de witte kat zorgt voor deze gespannen reactie. Vergelijk dit met de heel relaxte houding van de katten op het witte bed.

Deze kat staart naar een andere kat. Let op zijn gespannen lichaamshouding met op de grond geplaatste voorpootjes en gefixeerde blik. Hier is al sprake van agressie. Deze dreigende houding wordt vaak gemist door eigenaren.

‘vriendjes’ zijn omdat ze gezellig samen op schoot liggen. Op zich is het niet erg dat een eigenaar een verkeerde inschatting maakt over de relatie tussen de katten. Het is echter wel belangrijk dat de eigenaar het opmerkt als een kat (langdurig) stress ervaart door de aanwezigheid van een andere kat in huis.

Hieronder beschrijven we een aantal situaties en gedragingen waaraan je kunt zien dat katten geen sociale groep vormen. Katten die met een andere kat in huis leven en geen sociale groep vormen, hebben min of meer geaccepteerd dat ze hun territorium moeten delen met een andere kat. Je kunt eigenlijk wel zeggen dat ze de andere kat gedogen. Uit onderzoek is gebleken dat katten die geen sociale groep vormen het liefst op zo’n vijftig centimeter afstand van elkaar blijven. Als katten dichterbij komen kunnen ze kort naar elkaar blazen of slaan met voorpoten. Het hoeft niet zo te zijn dat elke kat op deze manier reageert naar een andere kat waar hij geen sociale groep mee vormt. De ene kat raakt van slag als een andere kat te dichtbij is of komt, terwijl de andere kat daar kalmer op kan reageren. Je moet dus altijd naar het gedrag van beide katten kijken en bekijken hoe ze op elkaar reageren in meerdere situaties om iets te kunnen zeggen over de relatie tussen deze twee katten. Ook kan de relatie tussen katten in de loop der tijd veranderen. Katten die altijd heel goed met elkaar omgingen, kunnen door bepaalde omstandigheden of gebeurtenissen opeens agressie naar elkaar vertonen. Wees dus alert op veranderingen in gedrag van de katten naar elkaar.

Subtiele gedragingen tussen katten

Katten die elkaar gedogen zullen de andere kat nadrukkelijk proberen te vermijden door hem niet aan te kijken of hun kopje weg te draaien als de andere kat in de buurt komt. Ook kun je een kat een beetje zien ‘schrikken’ als hij de andere kat opeens tegenkomt in huis. De kat aarzelt, stopt met lopen of tilt zelfs een voorpootje een klein beetje van de grond (klaar om te slaan naar de andere kat?) en loopt dan voorzichtig met een boogje om de andere kat heen. Er lijkt niets te gebeuren, de katten blazen

of grommen niet naar elkaar, maar dit ontwijkende gedrag geeft wel aan dat de katten liever niet bij elkaar in de buurt zijn. Katten die zo’n ‘gedoogrelatie’ hebben kunnen op dezelfde bank liggen, maar dan meestal wel met hun rug naar elkaar toe en ze houden voldoende afstand van elkaar. Soms zie je dat een kat een oortje gedraaid heeft in de richting van de andere kat alsof hij die op deze manier in de gaten wil houden. Er zijn katten die zelfs samen op schoot bij de eigenaar kunnen liggen. De warme schoot van de eigenaar is dan zo aantrekkelijk dat ze de nabijheid van de andere kat (tijdelijk) tolereren. Als de tweede kat op schoot erbij komt liggen, zal hij voorzichtig en behoedzaam bewegen. Beide katten zullen de andere kant opkijken en elkaar nadrukkelijk negeren. Het komt wel voor dat beide katten na korte tijd toch kunnen ontspannen en zelfs diep in slaap vallen terwijl ze dicht tegen elkaar aanliggen. Maar zodra een kat onrustig is of teveel beweegt, springt de ander meestal alsnog van schoot of ontstaat er een conflict. Het feit dat twee katten heerlijk op schoot bij de eigenaar liggen te slapen, zegt dus niets over de relatie die beide katten hebben met elkaar. Hetzelfde geldt voor voermomenten waarbij katten naast elkaar eten. Als katten bijvoorbeeld uit hetzelfde bakje eten, wil dat niet zeggen dat ze ‘vriendjes’ zijn. Eten is heel belangrijk voor een kat, dus hij zal de andere kat negeren en ervoor zorgen dat hij voer binnen krijgt.

Er zijn katten die zich nauwelijks durven te bewegen als de andere kat in de buurt is. De kat durft bijvoorbeeld niet te spelen in aanwezigheid van de andere kat. Er zijn ook katten die quasinonchalant middenin een kamer, op de trap, in een deuropening of op een andere strategische plek gaan liggen om zo voor een andere kat de toegang tot een bepaalde plek, zoals de kattenbak, te blokkeren. Wanneer een kat hierdoor zodanig geïntimideerd is dat hij geen gebruik van de kattenbak durft te maken, kan hij bijvoorbeeld in huis gaan plassen of poepen. Het komt ook voor dat de eigenaar pas merkt dat er sprake was van spanning tussen de katten, op het moment dat een van de katten tijdelijk afwezig is of overlijdt. De overgebleven kat lijkt

dan totaal van karakter te veranderen en komt bijvoorbeeld op schoot of gaat opeens fanatiek spelen, terwijl dit eerder niet het geval was.

Oorzaken van spanning

Verskillende factoren kunnen een rol spelen bij het ontstaan van een gespannen relatie tussen katten die in één huis leven. Sommige katten hebben een meer solitair karakter, terwijl andere katten socialer zijn. Genetische factoren kunnen hierbij een rol spelen, maar ook omgevingsinvloeden. Katten die op jonge leeftijd bijvoorbeeld niet goed gesocialiseerd zijn met katten omdat ze (te) vroeg uit het nest zijn gehaald, kunnen de lichaamstaal van andere katten niet goed lezen en bijvoorbeeld heel angstig of agressief op andere katten reageren. Ook negatieve ervaringen op latere leeftijd, zoals een traumatische ervaring met een andere (buurt)kat, of juist het ontbreken van (positieve) ervaringen met katten omdat een kat langere tijd alleen in huis geleefd heeft, kunnen aanleiding zijn voor het ontstaan van spanning in contact met andere katten. Nestgenoten die samen opgegroeid zijn en van jongs af aan al met elkaar spelen, hebben vaak de beste kans om ook op latere leeftijd goed met elkaar overweg te kunnen. Desondanks groeien sommige nestgenoten bij het bereiken van de sociale volwassenheid toch uit elkaar.

Een groot verschil in leeftijd tussen katten of verschillen in spelen jaagbehoefte kunnen ook voor onderlinge spanningen zorgen. Verder kan ziekte een rol spelen. Vaak verandert de reactie van katten op elkaar als één of beide katten lichamelijk niet in orde is. Een zieke kat kan bijvoorbeeld sneller geïrriteerd raken en defensiever en angstiger worden. Hierdoor verlopen interacties minder soepel en reageren de katten anders op elkaar.

Heel belangrijk is ook de wijze van introduceren van onbekende katten. Katten zijn territoriale dieren. In (semi-)wilde situaties worden katten die niet tot de eigen sociale groep behoren weggejaagd uit het territorium. Daarom is een zorgvuldige introductie noodzakelijk zodat katten geleidelijk aan elkaars aanwezigheid wennen. Zonder agressie, stress of angst, voordat ze in direct contact met elkaar komen. Zie voor een stappenplan om katten te introduceren de website www.mijnkatisagressief.nl onder 'praktische tips'.

Subtiele signalen... ...die duiden op elkaar gedogen:

- De katten negeren elkaar door de andere kant op te kijken als ze bij elkaar in de buurt zijn.
- De katten wassen elkaar niet.
- De katten zitten of liggen vaak op enige afstand van elkaar.
- De katten spelen niet met elkaar.
- Een kat stopt met spelen als de andere kat naar hem kijkt of in de kamer is.
- Een kat loopt met een boogje om de andere kat heen.
- Een kat lijkt te schrikken als hij de andere kat opeens in zijn nabijheid ziet.
- Een kat houdt de andere kat in de gaten/kijkt naar hem.

Omgevingsfactoren beïnvloeden

Omdat katten elkaar van nature zoveel mogelijk proberen te vermijden om (escalatie van) conflicten te voorkomen, is het belangrijk hen in huis zoveel mogelijk ruimte te bieden. Alleen dan kunnen ze deze natuurlijke strategie toepassen. Als vuistregel kun je hanteren dat katten toegang moeten hebben tot dezelfde hoeveelheid kamers als dat er katten(groepen) zijn. Dus als je drie katten hebt, zou je ten minste drie ruimtes in huis (permanent) toegankelijk moeten houden voor de katten. Als een kat daar behoefte aan heeft, kan hij zichzelf afzonderen van de andere kat(ten). Daarnaast zorgen hoogteverschillen, bijvoorbeeld in de vorm van hoge klimmeubelen, kasten en

plankjes, en zichtblokkades, zoals kamerschermen of strategisch geplaatst meubilair, ervoor dat katten zich in dezelfde ruimte kunnen ophouden zonder steeds in elkaars gezichtsveld te hoeven zijn.

Het delen van bronnen, zoals voer, water, kattenbak, krablocatie, slaap- en schuilplekje, kan stress veroorzaken bij katten die niet bevriend zijn. Om broncompetitie en aan bronnen gerelateerde stress te voorkomen is het belangrijk dat elke bron op meerdere plekken in het huis wordt aangeboden in kamers waar verschillende katten(groepen) vaak aanwezig zijn. Het kan heel spannend zijn voor een kat om bijvoorbeeld naar de kattenbak te moeten gaan als deze staat in een kamer waar een kat, waarmee hij het niet goed kan vinden, vaak verblijft. Door bronnen zoals voer, water en kattenbak op meerdere plekken in huis aan te bieden voorkom je dat een kat zo'n bron voor zichzelf kan opeisen en andere katten daar weghoudt.

Verder kunnen katten ook aan 'timesharing' doen. Dit betekent dat bijvoorbeeld een slaapplek op verschillende tijden door verschillende katten wordt gebruikt. De ene kat ligt bijvoorbeeld juist 's ochtends in de vensterbank en de andere 's middags. Hoe meer plekken er zijn, hoe makkelijker dit gaat. Tenslotte is het

goed je te realiseren dat eten voor katten geen sociale bezigheid is; ze doen dit van nature alleen. Als er op meerdere plekken eten staat voor de katten, kunnen ze hun momenten kiezen om te eten als de andere kat niet in de buurt is. Bij het aanhouden van vaste voermomenten is het voor een kat prettiger om de etensbakjes op voldoende afstand (minstens vijftig centimeter) van elkaar te zetten.

Conclusie

Katten kunnen in het (semi-)wilde zowel solitair als in sociale (familie)groepen leven. In de huissituatie komt het regelmatig voor dat katten elkaar gedogen in plaats van accepteren als sociale groepsgenoot. Om tolerantie ten opzichte van elkaar te stimuleren is het belangrijk katten goed te matchen en geleidelijk aan elkaar te introduceren. Daarnaast is het belangrijk om het huis zo goed mogelijk in te richten om het natuurlijke vermijdingsgedrag van katten ten opzichte van elkaar mogelijk te maken en broncompetitie te voorkomen. Wanneer katten langdurig stress ervaren door elkaars aanwezigheid kan een gedragstherapeut advies geven om de situatie voor de katten (en eigenaar) te verbeteren.

Deze katten vormen geen sociale groep. De roodwitte kat zit met zijn pootjes op de grond, zijn staart om het lichaam heen gevouwen en zijn oor is gericht op de zwart-witte kat. Ondank de voldoende grote afstand tussen deze katten voelt de rood-witte kat zich niet op zijn gemak.

Een kattenluikje is vaak de enige toegang naar binnen waardoor een kat deze belangrijke plek voor zichzelf kan opeisen en de toegang voor andere katten kan blokkeren.

Neem voor meer informatie contact op met Tinley Gedragstherapie voor Dieren op www.tinleygedragstherapie.nl of telefonisch via 0900-2020653.

